

A young woman with long dark hair, wearing a dark red lace top, is sitting in a library and reading a book. She is looking down at the pages with a focused expression. The library shelves are filled with books, and the lighting is warm and ambient.

Şehrin Nafizası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

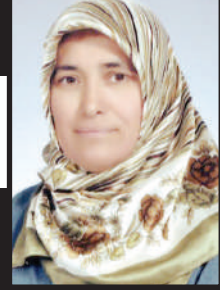
CİLT: 7 • SAYI: 9

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

04 NİSAN 2025 CUMA

KİTABA RAĞBET, O DA BİR ZAMAN İMİŞ

BİZ ÇIKALIM KEREVETİNE

ANUŞ
GÖKCE

Sevgili okurlarım, bu sayımızda sizlere Kütüphane Haftası münasebetiyle bir kitap tanıtmak istiyorum.

Konya Kültür ve sanatına çok hizmet etmiş olan kıymetli yazar İsmail Detseli'yi sayfalarımıza konuk edeceğim. Otuz beş senedir değişik dergi ve gazetelerde kültür yazıları kaleme alan yazarımız, bazen bizzat anasından ve köyün yaşlılarından dinlediği bazen de derlenmiş kitaplardan faydalanarak kaleme aldığı yazılar arasında Konya Masalları çok önemli bir yer tutar.

Kitabın adı: Biz Çıkalım Kerevetine/ Konya Masalları

Yazar: İsmail Detseli

Basım evi: Karatay Belediyesi

Basım tarihi: Nisan 2023 Konya. I. Baskı, KONYA

Fiziksel özellikleri: Karton kapaklı, 247+1 sayfa.

Kitapta bir içindekiler kısmı, Karatay Belediyesi Başkanı Hasan Kılca, Caner Arabacı ve Ahmet Kuş'un takdim yazıları, yazarın ön sözü bulunmaktadır.

İçerik Özellikleri:

Kitabın ilk cümlesi: İshak Bey'le hanımı Hasene Hanım, 1071'den önce Anadolu'ya gelen Yörüklerin ilklerindenmiş.

Kitabın Son Cümlesi: Tekerleme şeklinde ata sözleridir

Elden gelen öğün olmaz

O da vaktinde gelmez.

Boş gezenler aç kalır da

Çalışanlar asla aç kalmaz.

Rızık temini için her mahluk avının üstüne hışlar,

Yatan demir pas tutar ama işleyen demir ışılar.

Dil ve Üslup Özellikleri: Efsaneler, özlü deyişler, dörtlükler, maniler ve ata sözleri ile zengin bir anlatım türü olan Konya Masalları, olayın geçtiği yerde halkın yaşayışını, inanışlarını, ahlakını, örf ve adetlerini, dünya görüşlerini, ekonomik durumunu yansıtan abartılı bir anlatımı vardır. Bu masallar, yazarın usta bir anlatı yeteneği ile birleşince su gibi duru ve şerbet kıvamında boğazı tırmalamadan akıp gitmektedir.

Masallar: Ağaçta Asılı Kalan Beşik, Akıllı Mıdık, Altın Tarla, Arzu ile Kamber, Bab-ı Gül, Baş Dumanlı Karnı Yılanlı Kız, Bey Kızı ile Prens, Beyoğlunun Beyliği, Çalının Ucunda Gelen Servet, Çalışmak Çok, Darılmak Yok, Çoban Alicik, Çoban Kızı Haççe, Çoban Pehlivan, Çoban Recep'in Aşkı, Dağda Gül, Kuyudaki Güzel, Mağaradaki Peri Kızı, Sıddık Hüsnü, Tekeden Süt Çıkaran Ayşe, Üç Elma Kız, Yamyam Dede, Yerden Biten Adam, Yılanla Camızın Yıllar Süren Kavgası.

Masalı Anlatan Kişiler:

Ermenekli Zeliha Yenge: Ağaçta Asılı Kalan Beşik, Akıllı Mıdık,

Abbasoğluğil'in Ayşe Yenge: Altın Tarla, Arzu ile Kamber, Bab-ı Gül, Baş Dumanlı Karnı Yılanlı Kız, Bey Kızı ile Prens, Bey Oğlunun Beyliği, Çalının Ucunda Gelen Servet, Çalışma Çok, Darılma Yok, Çoban Alicik, Çoban Kızı Haççe, Çoban Pehlivan, Çoban Recep'in Aşkı, Dağda Gül, Kuyudaki Güzel, Mağaradaki Peri Kızı, Sıddık Hüsnü, Sırlı Konak, Tekeden Süt Çıkaran Ayşe, Üç Elma Kız, Yamyam Dede, Yerden Biten Adam, Yılanla Camızın Yıllar Süren Kavgası.

İÇİNDEKİLER

- BİZ ÇIKALIM KEREVETİNE
ANUŞ GÖKCE
- KİTABA RAĞBET, O DA BİR ZAMAN İMİŞ
AHMET SEVGİ

- VEFATLARININ ARDINDAN YAZILAN ŞİİRLER*
MUSTAFA ÖZCAN
- CİNS-İ LATİF ÖYKÜLERİ
FATMA TUTAK
- ZİHNİ YÖNETME EĞİTİMİ
FİRDEVS GÜNEŞ

Detseli Meryem, Hatıç (Hatice) Aba, Kezban ve **Hadim Yengeler:** Sıddık Hüsne masalını yazar onların ağızlarından dinlemiş.

Detseli Meryem: Bab-ı Gül

Masalların Özellikleri:

Türk Masallarında genelde bir iyi karakter, bir de kötü karakter bulunur. İyi karakterlere yardım eden periler ve insanlar masalın kahramanının emeline ulaşması için yol gösterir, çeşitli tavsiyelerde bulunur. Masalın sonunda iyiler kazanır, kötü olanlar cezalandırılır. Masal mutlu sonla biter. Sonunda nasihat yer alır, beğenilen davranışlar övülür, beğenmeyen davranışlar yerilir.

İsmail Detseli'nin masallarındaki atasözleri:

"İyilik yap denize at, balık bilmezse Halik bilir." (s.21). Elde bulunan Beyde bulunmazmış (s.68). Ağlarsa elleri var, gülerse gözleri var (s.70) Hasımın karıncaysa merdane takın (s.56). İşleyen demir ışıldar (s.243)...

Masalların Birkacının İncelenmesi

İsmail Detseli, masallarını daha çok Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden sonra İslami bir motifle ele alıyor. İnsanların abdestli namazlı olması, dindar olması, yörük kültürüne ve geleneklerine bağlı olması, kahramanların iyilik-sever ve merhametli olması, adaletin layıkıyla uygulanması, işin ehline verilmesi, iyi olanların ödüllendirilmesi, kötü olanların cezalandırılması gibi temel unsurları işler. Genelde çoban kültürünü ve şehir hayatını, zenginle fakiri, iyi ile kötüyü karşılaştırır. Masalının sonunda iyi yürekli insanlar masalı dinleyen ya da okuyanlara dua ve nasihatlerde bulunur.

"...Dünyada alın teri ile çalışıp muhannete muhtaç olmamak için çaba harcayacaksın ve daima helal kazanacaksın. Her yaratılanın bir canı olduğunu ve onunda kendine göre bir gücü olduğuna inanarak rakibin karınca olsa dahi merdane bileceksin. Yaratılana saygı göstereceksin. Çünkü bu dünya onların da dünyasıdır. Zor çekmeden kazanılan hazır kazanç sahibine hayır getirmemiş." (s.56)

Mekân ve tarih olarak belirsizlikten ziyade belli bir mekâna ve zamana bağlı olarak olayları anlatır. Mesela 1071 gibi, Burdur, Balıkesir ve Aydın yöreleri vs. Ancak masalın tabii anlatımı olan belirsizliğe de yer vermiştir. Masallarında halk hikâyelerine de yer verir. Biraz masalımsı biraz da Dede Korkut Hikâyelerini andırır bir anlatımı vardır. Hikâyeyi masala yakınlaştırmıştır.

"**Başı Dumanlı, Karını Yılanlı Kız**" masalında Memili'nin kardeşleri tarafından kuyuda bırakılması, "**Kuyudaki Güzel**" de Aslı gelinin kızı

Melike'nin kuyuya atılması, Kuran-ı Kerimde Yusuf kıssasıyla uyuşmaktadır. "**Çalışmak Çok, Danılmak Yok**" masalında sonunda yer alan ve Detseli'nin anlattığı hikâyeye, Ömer Seyfettin'in "**Yüz Akı**" adlı hikâyesinden bir alıntıdır. "**Üç Elma Kız**" masalında geçen kızın karınının yılanla dolu olması ve kusturulması olayı (s.239) Mesnevide de geçmektedir. Yalnız buradaki kahraman erkektir.

Masalların giriş kısmı bir tekerleme ile başlar. "Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler deve iken, cüceler tellal iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır salları iken bir köyde Midik adında anasıyla yaşayan, aslında elinden pek iş gelmeyen, el marifeti ve beden gücünden yoksun; zayıf çelimsiz fakat kafası her hinliğe çalışan akıllı biri varmış..." (Konya Masalları, "Akıllı Midik", s.35)

Masalarda yarı manzum, yarı nesir anlatımlara yer verir. Manzum olan kısımları iyi bir anlatıcı ve şair olan İsmail Detseli'nin kendisinin ilave ettiğini düşünüyorum. Zaten en iyi masal anlatan kendisinden de bir şeyler ilave eden kişidir. **Ağaçta Asılı Kalan Bebek**'te Yörük Beyi İshak Bey ve Hanımı masala uygun olarak bir sınava tabi tutuluyor. Evlatları olmadığı için sürekli Allah'a yalvarıyor, yuvalarını şenlendirmesini istiyor. Karakter olarak ikisi de iyi yürekli, herkese yardım eden insanlar. Hasene Hanım, yaralı bir kuşa yardım ediyor, onun yarasını tımar edip sarıyor. İyileştiği zaman da tabiatın kucığına salıveriyor. Bu kuş, Zümrüdü Anka'nın yavrusuymuş. Bu iyiliğin karşılığı olarak Zümrüdü Anka ayağıyla taşıdığı iki meyveyi kadına

veriyor. Birisini kendi yiyor, diğerini eşi yiyor. Sonra kadın hamile kalıyor, vakti saati gelince bir oğlu oluyor. Kuş burada anneyi bir imtihana tabi tutuyor. Kuş yavrusundan uzun süre ayrı kaldığı ve nerede olduğunu bilmediğinden çok acı çekmiş. Onun da evlat acısının ne demek olduğunu anlaması için göç esnasında iki yaştındaki çocuğun beşiğini rüzgâr savurup aldığı zaman yavruyu beşiğinden alıp kendi yuvasına götürüp besliyor. Hasene Hanım ve obadakiler bebeği ararken beşiğin boş olarak bir ağacın dalında asılı kaldığını görüyorlar. Beşiğin içinde bebek olmayınca Hasene Hanım çılgına dönüyor. Ağaca konan kuşları taşlamaya başlıyor. Hasene hanım sürekli ağıtlar yakarak ormanda beşiğin asılı olduğu yerde yavrusunu beklemeye başlamış. Oba başka yere göçme kararı alınca Hasene Hanım yerinden ayrılmamış, çaresiz İshak Bey de obasından ayrılarak hanımıyla birlikte kalmış. İshak Bey yine koyunlarını otlatmaya gitmiş, hanım yalnız kalmış. Üzerinden bir kuş uçmuş ve pençeleriyle kadını havalandırarak kendi diyarlarına götürmüştü. Burada oğluyla buluşmuş. Ağla dönen bey hanımını bulamayınca çok ağlamış, Allah'a bol dua etmiş. Hanımı ve oğlunu kuşlar yardım ederek geri getirmiş. Karı koca iyilik yapmışlar, iyilik bulmuşlar.

Akıllı Midik: Midik fakir anasıyla birlikte yoksulluk içinde yaşayan küçük bir çocuk. Elinden hiç iş gelmezmiş. Konu komşularının verdikleriyle hayatlarını idame ettirirlermiş. Ama kışın ısınmak için odun ihtiyaçlarını da köylüler karşılayacak değil ya! Anası odun kesmeye gidenlere yalvarmış, odun kesmeye ve eşeğe yüklemeye yardım etsinler diye. Midik tembel tembel oturduğu halde her işi kendisi yaptım diye övünürmüş. Büyüyünce de aynı durum devam etmiş. Köylüler de ona yardım etmekten vaz geçmiş. Onu bırakıp kendi odunlarını kesip köye dönmüşler. Midik'in annesi çok üzülmüş.

Midik ise uyuduğu yerden kalkınca güneşin batmakta olduğunu görmüş. Kalacak bir yer ararken ılık yanan ve duman tüten bir yer görmüş. Duman tüten ev bir cadı kansının eviymiş. Bugün ne bir insan oğlu ne de hayvan bulabildim, bunlar benim dışımın kovuğuna yetmez diye homurdanıyormuş. Cadı kansının sesini duyan Midik "Ana beni mi bekliyorsun? Ben geldim demiş." Cadı karısı Midik'i içeriye çağırması, bir güzel karnını doyurmuş. Akşam yatmak için odalarına çekilmişler. Midik'in gözüne bir türlü uyku girmemiş. Cadılarda bir huy varmış, eve aldıkları misafirlerini uyurken

yemeleri adetleriymiş. Cadı karısı "Oğul uyudun mu?" diye sormuş, o da "uyanığım ana" demiş. "Midik sen nasıl uyursun" diye sormuş, "anacığım bana börekler yapardı, onu yer ondan sonra uyurum" demiş. Cadı karısı börek yapıp Midik'a yedirmiş. Bir vakitten sonra uyuyup uyumadığını tekrar sormuş. Midik sabah vaktine kadar cadı kansına bir şeyler hazırlamış ve yemiştir. Sonunda "anam bana kalburla su taşırdı onu içer öyle uyurdum demiş. Cadı karısı kalburla su taşımaya gidince günün ışımasını fırsat bilen Midik, sessizce oradan uzaklaşmış ve köyün yolunu tutmuş.

Köyde birkaç gün vakit geçirdikten sonra canı sıkılan Midik birkaç arkadaşını kandırarak yanına alıp tekrar cadı kansının evine gelmiş. Anasının hasta olduğunu duyunca dayanamadığını, iyileşince geri döndüğünü söylemiş. Midik, arkadaşlarıyla birlikte geldiğini söylemiş, Cadı karısı da kalabalık geldiği için memnuniyetle kabul etmiş. Onları yedirip içirmiş, yatırmış, ne zaman yanına geldiğinde ben uyanığım ana demiş. Midik dağdan kar getirmesi, soğuk su içmek istediğini Cadı kansına söylemiş. Cadı karısı ben gidince siz kaçarsınız demiş. Midik bizleri çuvala koy, ağzını sıkıca bağla, sen gelince açarsın demiş. Cadı karısı bu oyuna gelmiş. Dere boyundan kalınca bir sopa keserek gelip çuvala vurmaya başlamış. Cadı gittikten sonra Midik cebindeki bıçakla çuvalın iplerini keserek içinden çıkmış, çuvalın içine cadı kansının hayvanlarını koymuş. Arkadaşları ise onu orada bırakarak kaçmışlar. Cadı karısı çuvalı açsa baksa ki döverek öldürdüğü kendi hayvanları. Çılgına gönmüş, saçını başını yolarak ağlamaya başlamış.

Midik, Cadı kansının evinin önündeki kavak ağacının tepesine çıkan onu seyretmeye başlamış. Ağacın tepesinden ona seslenmiş: Ağlama ana herkes gitti ben buradayım, demiş. Cadı, "oğul oraya nasıl çıktın?" diye sormuş. Midik, "Ana, beni buraya melekler çıkardı, inemiyorum." demiş. Cadı, "İçeride babamdan kalma bir balta var, onu getireyim de ağacı keseyim." demiş. Cadı içeri girince Midik, ağaçtan inerek derenin ortasındaki söğüt ağacına çıkmış. Midik'in niyeti cadı kansını öldürmekmiş. İçeriden baltayı getirip kavak ağacını kesince Midik'i göremeyen Cadı tekrar ağlamaya başlamış. "Midik neredesin?" diye seslenmiş. "Buradayım ana demiş, söğüt dalındayım. Beni melekler buraya taşıdı, gel de beni kurtar!" demiş. Oğul ben oraya nasıl geleyim, diye sormuş. Midik ana kalınca bir ipin bir ucunu bana at, diğer ucunu da kendi beline bağla, ben seni çekeyim

demiş. Urganın bir ucunu Mıdık'a atmış, o da hemen ağaca bağlamış. Urganın diğer ucunu da cadı karısı kendi beline bağlamış. Cadı karısı ırmağın ortasına doğru ilerleyince elindeki ipi bırakıvermiş.

Cadı karısı öldükten sonra evine giren Mıdık onun bütün servetini kendi evine taşımış. Anasıyla birlikte rahat bir hayat sürdürmüştür.

Cadı: Kötü karakter. Aç gözlülük ve zalimliğinden ve ahmaklığından dolayı ölüyor.

Mıdık: Tembel, elinden hiçbir iş gelmez, başkasının yaptığı işleri kendisine mal eden birisi. Çok akıllı. Aklını kullanarak cadı karısını öldürüyor ve servetini ele geçiriyor.

Masallarda genelde insanlara yardım eden aksakallı yaşlı ihtiyarlar olur. Bunlar genelde Hızır olarak adlandırılır. Aşağıdaki masalda da Hızır Güzel Ferdane'ye yardım eder.

Dağda Gül: Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde...şu yakın çağlarda dağ köylerinin birinde mutlu bir aile yaşarmış. Bir gün evin hanımı hastalanmış kızı Ferdane ve kocası Selim'i bir başına bırakıvermiş. Aradan biraz zaman geçtikten sonra köylüler Selim'i tekrar evlendirmişler. Kadının da Cihangir adında bir oğlu varmış. Kadın Selimin kızı Ferdane'yi istememeye başlamış. Dağa gidip bırakması için çok baskı yapmış. Bir gün adam kızıyla birlikte dağa odun kesmeye gitmiş. Kızını ağaç kestiği yerden uzaklaştırmış, ben kesim işi bitince sana haber veririm demiş. Ağaca bir kabak asmış, kabak rüzgânın etkisiyle ağaca tak tak vurunca babası odun kesiyor zannetmiş. Hızla oradan uzaklaşan adam köyün yolunu tutmuş. Vakit epey ilerleyince tak tak vuran sesin yanına gelmiş. Bir de bakmış ki ne odun kesen var ne de babası. Kız kendisinin dağda bırakıldığını anlayınca çok üzülmüş. Küçük Ferdane, çaresiz ağıtlar yakmaya başlamış: "Tak tak kabakçığım

Beni aldatan babacığım

Rabbim ıssız dağ başında

Şimdi ben ne yapacağım"

Kız ağlaya ağlaya uyuyakalmış. Uyanınca kendisini büyükçe bir kayanın altında aksakallı yaşlı bir adamın şefkatli kollarında bulmuş. İhtiyar: Korkma güzel meleğim. Ben sana burada bir ev yapacağım. Sen burada oturacaksın. Seni bütün tehlikelerden koruyacağım. Seni burada yalnız bırakanlar elbette cezalarını görecek." Demiştir. İhtiyar ev yapmaya başlamış, Ferdane de su taşıyarak ona yarmış etmiş. Ev tamamlanınca ihtiyar, kimseye görünme, susayınca şu pınardan su iç, acıkınca da iç. Seni tok tutar." Eğer su içerken birisine rastlarsan şu meşe ağa-

cına;

Üzerime kol kanat ger

Gövdende bana yer ver

Tehlike var ey gül bahçem

Tez kapılarını bir açıver" diyerek seslen. O seni içine alacak ve sana gözetlemen için bir pence-re açacak. Tehlike gittiği zaman;

Güzel bahçem kucak açtı

Tehlike bizden uzaklaştı

Güzelliği koruyan meleği

Bırak ben evime gideyim" dersin ve kötülüklerden emin olursun. Ben, hep seni gözeteyeceğim. Zaman duracak sen büyüyeceksin" demiş ve ortadan kaybolmuş.

Kız serpilmiş güzel bir kız olmuş, ihtiyar tekrar gelerek kızın adını "Bağda Gül" koymuş. Kızın üvey annesini oğlu Cihangir çeşmenin başında su içerken kızı görür ve aklı başından gider. Kız da onu görür ve meşe ağacından yardım ister. Meşe ağacı kapılarını açar, kızı içeri alır ve kızın elbisesinin bir kısmı dışarıda kalır. Oğlan dörtlüklerle kızın kim olduğunu öğrenir ve babalığına gidip kızı dünür olmasını ister. Kız da dedesine durumu anlatır.

Ertesi gün Cihangir anasını ve babalığını alarak dağa gelir. Kız da ağaçtan çıkar. Selim, "Kızım seni kimden isteyeceğiz?" deyince kız, "Senden istenecektim ama sen buna layık olamadın. Onun için beni benden isteyeceksin. Yalnız ben çok gaddarım. Eğer Cihangir beni alacaksa seni şu astığın kabağın yanına ayaklarından aşağı asacak. Analığım Zalim Sultan Hanımı da Fizan'a sürdürecektir." der. Oğlan babalığının üstüne yürür. Babalığı suçunu bildiği için ağacın dalına çıkarak kendini ayakları yukarıda aşağıya sarkıtır. Ayağını kırar ve asılı kalır. Anasını sürdürecektken bağda gül ona engel olur. "Allah'ın vereceği ceza kulun vereceği cezanın yanında hiç kalır, bırak gitsin." der. Kadın uzaklaşıp giderken Meşe ağacı onu içine alır ve sıkı sıkıya koyuverir. O meşe ağacının bir yüzü kupkuru bir yüzü yemyeşil olur.

Kız Cihangir'le evlenir ve mutlu bir hayat sürer.

Sonuç

İsmail Detseli'nin Konya Masalları, Türk edebiyatına, Konya kültürüne kazandırılmış değerli bir eserdir. Burada Türk'e ait ne varsa bulabilirsiniz. Şiirsel bir anlatım, saha araştırmalarına inen bir araştırma, Dede Korkut Hikâyelerini andıran özlü sözler, deyişler, adet ve görenekler, şehir, kur ve köy hayatını, yardımlaşmayı ve dayanışmayı göreceksiniz. Şair kitabın sonunda mahlasını da kullanarak manzum bir masal anlatır.

Mutlu okumalar.

KİTABA RAĞBET, O DA BİR ZAMAN İMİŞ

**PROF. DR
AHMET
SEVGİ**

Enderunlu Vâsıf (ö. 1824) bir beytinde şöyle der:

“Kim şimdi nazm u nesre eder **Vâsıf** itibar//İnşa vü şi’re rağbet o da bir zaman imiş.”
(*Şimdi şiire ve nesre kim itibar eder? Şiire ve nesre rağbet, o da bir zaman imiş.*)

Enderunlu Vâsıf’ın ifade kalıbıyla söylersek, kitaba rağbet, o da bir zaman imiş.

Gerçekten de kitap eskiden bizim için her şeydi. Bir iş yapılacak yahut bir karar verilecekse önce kitapta yeri var mı, ona bakılırdı. Devlet, kitap yazarları el üstünde tutar, onlara aynı ve nakdî destekte bulunmayı görev sayardı.

Kültür tarihimizi incelediğimizde, Gazneli Mahmut’un (ö. 1030) her beyti için bir altın vadederek Firdevsî’ye (ö. 1020) 60 bin beyitlik “Şehnâme”yi yazdırdığını, Yusuf Has Hâcib, “Kutudgu Bilig”i yazıp Karahanlı hükümdarlarından Tabgaç Buğra Han’a sunduğunda, hükümdarın mükâfat olarak kendisine, vezirlik ve ordu komutanlığından sonra en önemli görev olan “Has Hâcib”lik rütbesi verdiğini ve nihayet Sultan II. Murat’ın (ö. 1451) herhangi bir makama ve mansıba sahip olmayan şair ve yazarları maaşa bağlamış olduğunu görürüz.

Diğer taraftan, tarihimizde önemli memuriyetlere kitap yazarak ulaşıldığı, dolayısıyla asırlar ötesine ses götüren mühim eserlerin padişah, vezir ve defterdarların aynı ve nakdî yardımlarıyla ortaya çıktığı da aynı bir gerçektir.

Gayet tabii, sanatkârların korunup kollanması biraz da devletin maddî gücüyle ilgilidir. Osmanlı devletinin en güçlü olduğu dönem olması hasebiyle Kanunî devri (1520-1566) şair ve yazarların en çok himaye edildiği yıllar olmuştur.

Rivayet ederler ki bir şiir meclisinde şiirler okunurken Kanunî Sultan Süleyman, Bâkî’nin (ö. 1600) bir şiirini çok beğenir ve şair Bâkî’nin ne iş yaptığını sorar. Danışment (medrese talebesi) olduğunu öğrenince hemen müderrisliğe tayin edilmesini ister. Etraftan, medrese talebesinin müderrisliğe tayini kanuna aykırıdır, denilmesi üzerine Kanunî, maaşını kendi cebinden ödemek üzere Bâkî’nin müderrisliğe tayinini sağlar.

Aynı şekilde Kanunî’nin veziri İbrahim Paşa da (ö. 1536) sanatkârlara o kadar çok in’âm ve ih-sanda bulunuyormuş ki adı “altın saçan vezir”e

(vzîr-i zer-nisâr) çıkmıştır. Yine Kanunî’nin defterdarı (Maliye Bakanı) İskender Çelebi de (ö. 1535) sanatkârları koruyup kollamada İbrahim Paşa’dan geri kalmamış.

Şair ve yazarları teşvik ve himaye geleneği aynı ölçüde olmasa da sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir.

Söz gelimi; Nahîfî’nin (ö. 1738) “Mesnevî” tercümesinin yarım kaldığını fark eden Sultan III. Ahmet (ö. 1736) ve Sadrazam İbrahim Paşa (ö. 1730) devreye girerek yardım ve teşvikleriyle Mevlânâ’nın “Mesnevî”sinin Türkçeye nazmen tercümesi olan bu ölümsüz eserin (Bkz. Mesnevî-i Şerif Manzum Nahîfî Tercümesi [Hazırlayan: Âmil Çelebioğlu] Sönmez Neşriyat, İst. 1967, 3 c.) tamamlanmasını sağlamışlardır.

Nahîfî, Mesnevî tercümesinin sonunda:

“Etti ferman ol muhibb-i mârifet

Yani ol **şâhenşeh-i gâzî-sıfat**

Mâadâ tekmilini etti murâd

Etti fermanı dil-i gam-gîni şâd

.....

Etti te’yîd emr-i şâh-ı ekremi

Himmet-i vâlâ-yı **sadr-ı a’zamı**

Ol şehindir bu eser yokdur gümân

Kim delil-i hayırdır fâil hemân

Fî’l-hakîka bunda yokdur iştibâh

Oldu tekmlâ sebep ol **padişâh.**”

diyerek eserinin tamamlanmasını onlara (III. Ahmet ve İbrahim Paşa) borçlu olduğunu hatta bu tercümenin gerçek sahibinin padişah olduğunu söyler.

Yine Mütercim Âsım (ö. 1820) “Burhân-ı Kâtı”ı Türkçeye çevirerek Sultan III. Selim’e (ö. 1808) sununca padişah kendisini maaşa bağlamış, nakdî yardımların yanında mütercime İstanbul’da bir de ev vermiştir.

Bütün bunlar yani kitaba ve yazara bu rağbet, bu itibar bir zaman imiş. Sanatkârlara devlet desteği kesilip “kitap bir ticaret aracı, yazarlar da esnaf” olunca “yazara ve kitaba rağbet, o da bir zaman imiş” demekten başka yapılacak bir şey kalmamıştır vessalam...

VEFATLARININ
ARDINDAN YAZILAN ŞİİRLERMUSTAFA
ÖZCAN

Giriş

Mustafa Nihat Özön'ün Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü'nde "Mersiye" mad-desinde şu bilgiler vardır:

Ölen birinin yiğitliğini, cömertliğini, iyiliğini yaptıklarını överek onun ölümüne açıklanan manzumeye mersiye denir. Halk edebiyatında bu çeşit manzumelere ağıt adı verilir. Baki'nin Kanuni Süleyman, Abdülhak Hamit Tarhan'ın eşi (Fatma Hanım içi) yazdığı Makber mersiyesi çok ünlüdür. Kerbelâ hakkında yazılan acıklı manzumelere de genel olarak mersiye denir ¹

Bir tarih olayını, manzum şeklinde gösteren mısralar vardır ki, bunların harfleri ebce hesabına göre sayılara çevrilince olayın yılı meydana çıkar. Böylelikle önemli tarih olaylarından başlayarak büyük adamların hayatlarıyla ilgili olaylar hatta yazandan başkasını ilgilendirmeyecek işler için tarih söylenmektedir. Camiler, çeşmeler gibi hayır yapılarının, üstlerine böyle tarihler yazmak gelenektir. Bunun gibi ölüm, doğum gibi olaylar için de söylenmiş tarihler vardır. Özön, sözlüğünde böyle söylenen tarihlerin çeşitleri hakkında bilgi verir. ²

Bizim edebiyatında hem mersiye hem ağıt hem de tarih düşürmek vardır. Eski edebiyatımızda da Tanzimat sonrası edebiyatında bunun örneklerine çokça rastlarız. Sözgelisi Ethem Per-tev Paşa'nın torunu için yazdığı "Tıf-ı Naim" şiiri bu alanda ilk akla gelenlerdendir. Recaizade Mahmut Ekrem, oğlu Nijad için yazdığı şiir de sınırsızca bir mersiyevidir. Kısaca pek çok şairimiz bu tür şiirler yazmıştır. Kendileri vefat ettiği zaman, sevenleri onlar için de benzer şiirler kaleme almıştır.

Varlık dergisi sahibi Yaşar Nabi, vefat ettikten sonra anısına şiirler yazılmıştır. Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiiri, "Yaşar Nabi'ye Ağıt" adını taşımaktadır. Mücaip Ofluoğlu ise "Nabi'ce Bir Hüzün" şiiriyle onu anmıştır. Zeki Ömer Defne de Yaşar Nabi toprağa verilikten sonra mezarı başında şiirini okurken, bir mısrandaki "Kim bilir nasıl gözlüyor yolunu Tarancı, Saba" demıştır.

Edebiyat tarihinde ve ulusal basında bunun çok örneklerini görüyoruz. Peki, yerel basında var mı? Elbette var. Biz en azından bunların bir kısmını yazımıza konu olarak aldık. Bunu işlerken de şiirleri gruplandırma yapmayı ve şiirlere olabildiğince kısa yer verme-

yi uygun bulduk.

Saz ve Söz Ustaları İçin Yazılan Şiirler

Bunlar halk şairidirler. Söz ustasıdır. Bir kısmı Halkevi'nin kurslarında görev almıştır. İstanbul ve Ankara'da yapılan Konya gecesi programlarında bulunmuşlardır. Dönemlerinin gözde sanatkarıdır.

Çopur İsmail ve Âşık Mehmet Yakıcı bunların başında gelir. Her ikisi de birbirine yakın bir tarihte vefat etmişlerdir. Çopur İsmail'in hastalığını Celâleddin Kişmir bildirmiş, vefatı münasebetiyle onun hayatına ışık tutmuş; kırkıdan sonra "altın devri"ni yaşadığını ifade etmiştir. ³ Âşık Mehmet Yakıcı "Çopur İsmail'in Arkasından" başlıklı şiirinde "Hastane bucağı oldu meskânı/Kabirdir akıbet gayri iskânı" demektir. ⁴ Son yıllarda Konya'nın yetiştirdiği en büyük halk âşığı Mehmet Yakıcı için ilk ağıtı oğlu Latif Yakıcı söylemiştir. Şöyle demiş Latif Yakıcı: "Gün geçtikçe acın eziyor babam/ Fani ölüm bizi üzüyor babam/ Sevdiklerin bak neler yazıyor babam/Yalnız bizler değil, Konya ağladı---Unutulmaz şan koydun dünyaya/Altı evlat otuz torun ağladı" ⁵

"Babam İçin" adlı bu şiir, Âşık Mehmet Yakıcı'nın ölüm yıldönümlerinde Yeni Konya gazetesinde sık sık yayımlanmıştır ⁶. Bu şiirlerin ilk iki mısranı verelim: "Kaybettim babamı ararım gayri/Gönderdim annemi istemem yâri/ Kavuştursun Huda, cennete barı/ Ne deseler de bir kâr etmez bana/Kıymetli varlık baba ile ana" ⁷ Bu şiir birkaç kere yayımlanmıştır. "Babamın Ardından" şiiri ise şöyle başlar: "Unuttular sanki üç sene oldu/ Tarih 26 Ocak 1950'de öldü" ⁸. 1954'te ölüm yıldönümünde Latif Yakıcı "Babam İçin" adlı şiirinde feleğe sitem eder: "Sen ey kahpe felek, bizlere ettin/Biricik babamı aldın da gittin/ Sen ey kara toprak ne oldun, ne ettin" ⁹. 6 evlat 36 torunu bırakıp gittiğini oğlunun söylediği Âşık Mehmet Yakıcı için 1955 yılında Latif Yakıcı şu şiiri kaleme almıştır: "20 Ocak 1955 beş seneyi bitirdin/İşte o gün sevgili babamı yitirdim/ Ardi sıra annemi de götürdün" ¹⁰ Aynı Latif Yakıcı, bir yıl sonra şunları yazmıştır: "Kaybettim annemi de yanına

1- Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1954, si.182-183

2- Ya. geçen eser, s.237

3- "Çopur İsmail'in Arkasından", Ekelon, Sayı. 2980, 8 Haziran 1949, s.2

4- Ekelon, Sayı:2980, 8 Haziran 1949, s.2

5- Yeni Konya, Sayı.589, 26 Ocak 1951, s.3

6- Yeni Konya, Sayı: 26 Ocak 1961, s.3

7- Yeni Konya, Sayı.10371, 9 Mart 1976, s.1

8- Yeni Konya, Sayı.1302, 26 Ocak 1953, s.2

9- Yeni Konya, Sayı. 1659, 27 Ocak 1954, s.2

10- Yeni Konya, Sayı. 2008, 26 Ocak 1955, s.2

geldi/Âşık maşukunu aradı buldu/ Birer birer saydım altı yıl oldu”¹¹

Acısının büyüklüğünü ise şu şiirinde anlatmıştır: “Acım büyüktür bunu bilen bilir/Babadan ayrılmayı gören bilir/Herkes ne derse desin bana hiçtir/Bu derdi giriftara iren bilir”¹² Latif Yakıcı’nın 1959 yılındaki şiiri Yeni Konya’da şöyle takdim edilmiştir: “Yakıcı’nın oğlundan. Pederim âşık Mehmet Yakıcı’nın dokuzuncu ölüm yıldönümü münasebetiyle: “Uyandır Al-lah’ım beni gafletten/ Kaybettim babamı ağlar dururum/¹³ Beni mahrum bırakma gayri savletten/Kükreyen yüreğimi dağlar dururum” . Latif Yakıcı 26 Ocak 1950 tarihini bir türlü unutmaz: “Ararım derdime bulunmaz çare/ 26 Ocak 1950 açtı kalbime yâre/Ne desem neylesem de hiç/ Gezerim ben hep avare avare”¹⁴.

Yeni Konya’da Âşık Mehmet Yakıcı uzun süre hatırlanmıştır, daha doğrusu hatırlatılmıştır. Hatta 1961 yılında kendisi hakkında şu bilgiler verilmiştir: “Konya’nın Halk âşığı Âşık Mehmet Yakıcı’nın bugün 11. Ölüm yıldönümüdür. Yakıcı çok kanaatkâr, mütevekkil bir insandı, da-ima haline şükreder, kendinden aşağıdakilere yardımı sever. Özü doğru, sözü doğru nüktedan hoş sohbet bir insandı.” Bu sözlerin ardından oğlunun “Babam İçin” şiiri gelir¹⁵. Latif Yakıcı için her ölüm yıldönümü acı bir ıstıraptır: “Yine geldi 26 Ocak arttı kederim/ İşte bugünkü gün kaybettim pederim/ Beş vakit ardından hayırlı dua ederim/ Ele on iki sene, bana dün gibi/ Nice günler geçse de bana bir gün gibi”¹⁶

“Âşık geldin âşık gittin toprağa” diyen Rıdvan Bülbül,¹⁷ “Ne ettik Mehmet Ağam, kıymetini bildik mi?/ İçerledin, darıldın, gözyaşını sildik mi?” şeklinde üzüntüsünü belli eden C. Refterlioğlu,¹⁸ o yıllarda Konya’da bulunan Cemal Oğuz Öcal, “Ağıt” başlıklı şiirinde “Konya’nın şakrak bülbülü”nün sustuğunu belirtmiştir.¹⁹ Onal Vasif Öztaş ise Yakıcı’ya “Ey âşıklar âşığı gözlerin nuru” diye hitap etmiştir.²⁰

Fikir ve Sanat Adamları İçin Yazılan Şiirler

Ayaşlı Şakir Efendi ile Sivaslı Ali Kemali Efendi, Raşit Usman’ın hocasıdır. Usman, her iki öğretmenine de büyük saygı duymaktadır. Ali Kemali Efendi, bir gün kendisi gibi Ayaşlı’yı seven, ona hayran olan birkaç arkadaşını Ayaşlı’nın hücreline götürüp ziyaret eder. Raşit Usman da çok duygulanır ve Ayaşlı Şakir Efendi’yi “Mersiye” adlı şiiriyle geleceğe taşır: “On beş sene o karanlık hücrecikte yaşadın/ Ah eyledin hıçkırarak garip garip ağladın...” oldukça uzun olan bu şiirin altında Eylül 1333 kaydı yer almaktadır.

Öte yandan Baha V. Karatay şiirinde, amcası Namdar Rahmi Karatay’ın niteliklerini bir bir saymıştır: “Tevazuyla taçlanmış ilim ve irfan-ı o, büyüğümdü, hocamdı, sevgili amcamdı o, edipti, filozoftu, sanatkârdı, şairdi, bir hoca, bir dert ortağı, bir fikir arkadaşıydı o.”²¹

Konya’da öğretmenlik yapan ve daha sonra da tayini çıkan Hicri Göncel, şair Oktay Rifat’ın babası Samih Rifat’ın vefatı üzerine oldukça yeni kelimelerle yazdığı şiirinde onun özellikle dilci yönünü vurgulamıştır: “Dilciler içinde yoktu menendin”²²

Bazı Din Adamlarına Dair Yazılmış Şiirler

Bunların başında büyük din âlimi Mehmet Vehbi Çelik gelir. Konya’nın yetiştirdiği kıymetli fikir ve din bilgini, emekli Şer’iye Vekili Hadimli Vehbi Hoca, 28 Kasım 1949 Pazartesi günü saat 14.00’e çeyrek kala 87 yaşında vefat etmiştir. Büyük Millet Meclisi’nin Ankara’daki ilk toplantısında Konya milletvekili olarak bulunmuştur. Döneminin devlet yöneticilerinin güvenini kazanmıştır. Cenazesi Kapu Cami-i’nden alınarak eller üzerinde Musalla kabristanındaki aile mezarlığına götürülmüştür. Cenazesine binlerce kişi katılmıştır. Oğulları Feyzi Çelik ve Ahmet Asım Çelik’tir.²³ Ahmet Asım Çelik’in Babalık’ta pek çok şiiri çıkmıştır. Fakih Özlen, “Hadimli Hoca” başlıklı yazısında ondan “memleketin medârı iftihar, Konya’mızın manevi istinatgâhi, meşhur tefsir ve meşhur istifanamenin vakur sahibi, hemşerisi bulunmakla övündüğümüz” diye bahsetmektedir.²⁴

Hadimli Hoca için vefatını izleyen günlerde birkaç şiir yazılmıştır. Bu şiirlerin başında Âşık Mehmet Yakıcı’nın mersiyesi gelir. Şiir şöyle başlar: “Severim hocayı can-ı gönülden/ Mevlâ aldı gitti ne gelir elden /Ruhuna Fatiha kesmeyin dilden /Bakı kalanların başı sağ olsun”²⁵

Ayrıca rahmetli Hadimli Vehbi Hoca için Taşkentli Feyzi Yüceaktaş²⁶, oğlu Ahmet Asım Çelik,²⁷ Rasim Karaduman,²⁸ Cemal Oğuz Öcal,²⁹ Hamdi Güragaç³⁰ şiir yoluyla duygu, düşünce ve üzüntülerini dile getirmişlerdir. Güragaç’ın şiiri Ahmet Çelik’e ithaf edilmiştir. “Vehbi Hoca’ya” başlıklı şiir ise Ortakaraviran Köyü’nden Mehmet Yıldırımçoğlu’na aittir. Buraya şiirin ilk dört ve son dört mısırını alalım: “İlimde yükseldin üstünün olmaz/ Yitirdi Konya bir daha bulmaz/Sen öldün fakat eserin ölmez/ Yas tuttuk ağlarınız durmadan hocam—Dindar idin fakat mutaassıp değildin/ Millet Meclisi’nde birden belirdin/ Saltanat lağvına fetvayı verdin/ Cumhuriyet’e rolün büyüktür hocam”³¹

Bülbül Hoca, ünlü gazeteci Rıdvan Bülbül’ün

11- Yeni Konya, Sayı: 2383, 26 Ocak 1956, s.3

12- “Babam İçin”, Yeni Konya, Sayı. 3064, 26 Ocak 1958, s.2

13- “Yakıcı’nın Oğlundan”, Yeni Konya, Sayı:4017, 25 Ocak 1959, s.2

14- “Babam İçin”, Yeni Konya, Sayı. b 3745, 26 Ocak 1960, s.2

15- Yeni Konya, Sayı:4109, 26 Ocak 1961, s.3

16- Yeni Konya, Sayı. 4457, 26 Ocak 1962, s.3

17- Yeni Konya, Sayı: 230, 29 Ocak 1950, s.2

18- Yeni Konya, Sayı: 589, 26 Ocak 1951, s.2 (1): Bu şiir Âşık Mehmet’in ölümünden iki gün sonra yazılmış ve Yeni Konya yazı ailesi tarafından Âşık için bir sayfa yapılmıştı. O kastedilmek isteniyor.

19- Yeni Konya, Sayı: 589, 26 Ocak 1951, s.2 -

20- Selçuk, Sayı: 438, 3 Şubat 1950, s.3

21- Yeni Konya, Sayı: 3697, 9 Aralık 1959, s.3

22- “Ağıt” (Samih Rifat İçin”, Babalık, Sayı.4084, 15 Şubat 1933, s.2

23- Yeni Konya, Sayı: 180, 4 Aralık 1949, s.3

24- Fakih Özlen, Hadimli Hoca, Ekekon, Sayı: 3053, 7 Aralık 1949, s.1

25- Âşık Mehmet Yakıcı, “Hadimli Hoca’ya Mersiye”, Yeni Konya, Sayı. 177, 1 Aralık 1949, s.3

26- “Hadimli Hoca’nın Göç Ederkeni”, Yeni Konya, Sayı: 183, 7 Aralık 1949, s.3

27- “Aziz Babam...”, Yeni Konya, Sayı. 179, 3 Aralık 1949, s.1(?)

28- “Hocam”, Yeni Konya, Sayı.192, 17 Aralık 1949, s.3. Bu şiirin altında 29- Rasim Karaduman, elektrik santralında teknisyen, Çatalağzı-Zonguldak notu eklenmiştir.

29- “Hadimli Vehbi Hoca’nın Ardından”, Yeni Konya, Sayı.206, 30 Aralık 1949, s.2

30- “Aziz Babamız İçin”, Yeni Konya, Sayı: 182, 6 Aralık 1949, s.2

31- “Vehbi Hoca’ya”, Yeni Konya, Sayı. 189, 13 Aralık 1949, s.1

amcasıdır. Bülbül Hoca'nın oğulları ise Operatör Dr. Ali Bülbül, Öğretmen Suat Bülbül, Eczacı Mustafa Bülbül'dür. Rıdvan Bülbül'ün arkasından yazdığı "Kaybettiğimiz Büyük Kıymet: Amcam Bülbül Hoca" başlıklı yazısında hakkındaki bir hayli bilgi verdiğini görüyoruz. İyimser, bilgili, ezber konuşmayı hiç sevmeyen, araştırıp inceleyen bir insandır. Taassup sahibi olanlara kızar, aydın kimliği ile dikkati çeker. Yeniliğe açık bir kişidir. Geniş görüşlüdür.³² Genç, yaşlı herkesin sevip saydığı bu din bilgini Doğanbey'lidir ve cenazesi de oraya götürülmüştür. 10 Eylül 1954 Cuma günü Kapu Camii'nde vaaz ederken heyecana gelmiş ve sol beynindeki damar patlamıştır. Bütün tıbbi müdahalelere rağmen kurtarılmayan Mehmet Bülbül Hoca'nın vefatının ardından Feyzi Halıcı "Bülbül Hoca'ma" adlı şu dördlüğü yazmıştır: Ne uhrevi bir kürsüden beyaz beyaz Ölmek bu aşk uğruna, ilim uğruna Bülbül Hoca'm rahmet rahmet konuşuyor El açmaz böyle rahmetin kim uğruna!³³

Rıdvan Bülbül de "Güller Sarardı" adını verdiği dördlük ile amcasını dünyamızdan uğurlamıştır: Beyazlıklar içinde buldum kendimi Gönülleri doldurdu bir ilâhî nûr! Konuştu Bülbül Hoca'm ve sonra sustu Bülbül susarsa güller perişan olur.³⁴ Bulgur Dede Camii İmamı Mustafa İlhan ise uzunca bir şiir ile gönündeki sevgiyi, ona duyduğu saygıyı dile getirmiş ve şirinin bir yerinde şöyle demiştir: ... Sermayesi talim ü irfan idi her an Bülbül uçtu Mevlâ'ya oldu mihman İrfanıyla yola revan oldu Bülbül ona³⁵ Aynı Bülbül Hoca için Yeni Konya gazetesi, ölümünün birinci yılında, onun için özel bir sayfa hazırlamıştır. Burada Celalettin Kişmir'in, öğretmen Necati Elgin'in, Sofu Tuğrul'un, hatip Mustafa Karaağaç'ın çok değerli yazıları vardır. Bu yazılar bu din bilginini bize bir kere daha etraflıca tanıtmaktadır. (Bkz.; Yeni Konya, 10 Eylül 1955, s.2) Mevlâna Celâleddin Türbesi'nde son Mevlevi dedesi olarak bilinen "Mehmet Dede", 10 Ekim 1957 Perşembe günü sabah erken saatlerde vefat etmiştir. Mehmet Dede'nin ölüm haberi şehre çok çabuk yayılmıştır. Öğle namazından sonra kendisini sevenlerin omuzları üzerinde ebedi istinatgâhı Üçler'e defnedilmiştir.³⁶ "Dedenin Düşünü" başlıklı yazısında M. Ziya Cerran, Dede'yi yakın uzak, müslim, gayri müslim herkesin ziyaret ettiğini bildirmekte, onu, Mevlâna dergâhının sinesinde bir cülve-i rahmani ile barındırdığı muhterem ve mübarek insan" olarak tanıtmaktadır.³⁷ Yine Yeni Konya'da Refii Cevad Ulunay'ın "Dede'miz de Göçtü"

yazısına yer verilmektedir. Yani ıktibas edilen bu yazıda, Mehmet Dede'deki Hz. Mevlâna aşkı anlatılmaktadır. Mehmet Dede'nin bir Mevlâna bendesi olduğunu, şimdi ise mütevazı hücresinin boş kaldığı vurgulanmaktadır.³⁸ Mehmet Dede hakkında en derli toplu bilgiyi Mevlâna Müzesi Müdür Vekili Necati Elgin vermiştir. Ona göre dergâhın en sadık dervişlerinden hücre-nişin Mehmet Dede 1872-1957 yılları arasında yaşamıştır. 10 Ekim 1957 Perşembe günü saat 6.36'da hücresinde gözlerini kapamıştır. Yurdun her tarafından müzeyi, Mevlâna'yı ziyarete gelenler Dede'yi görmeden gitmez. Elini öpmek isteyenler çok olur. Bunun için Müze Müdürü'nden izin almak gerekir. Ziyaretçileri ikna etmek öyle kolay bir iş değildir. Yurtdışından gelenler (Pakistan, Afganistan, İran) de Mehmet Dede'yi tazim ve muhabbetle ziyaret ederler. Uzun yıllar ney üflemişti. Zarif, hassas bir insandır, dört sayfalık bir vasiyetname bırakmıştır.³⁹

Mehmet Dede'yi tanıyanların naklettiği bu bilgilerin yanında onun için yazılmış bir de şiir vardır. Şiir Gürağaç'ın kaleminden çıkmıştır. Şair, Mehmet Dede'nin bütün niteliklerini abartısız bir şekilde dile getirmiştir: "İdadiden mezundu/ Mevlâna'ya meftundu/ Girdi sikke altına/Hayatından memnundu- Altmış yıl mumu yandı/ Mevlâna'ya inandı/Dede Mehmet Arısoy/ Mükemmel bir insandı.- Ahlâkı Kur'an idi/Manevi sultan idi/ Mevlâna dergâhında/ Son Mesnevihan idi- Aşkı onun bütündü/ Melekten çok üstündü/ Ölmeden önce ölmek/Erler için mümkündü- Tevazuu, şefkati/Nezaketi, sohbeti/İmrenecek şeylerdir/ Doğrusu ya devleti- Çilesini doldurdu/ Ham ruhunu öldürdü/ Allah Allah diyerek/ Nur tenini soldurdu.- Güle güle giderken/ Muradına ererken/Cennet olsun durağı/ Bize veda ederken.- Güvencin gibi uçtu/ Hakla çoktan uyuştu/ Damlası, deryalara/ İştia yakla kavuştu."

Şiirin altında, Konya, 17.10.1957 tarihi vardır.⁴⁰ Akşehirli Hoca diye bilinen Hoca Ahmet Yeşilsoy, Konyalıların vaazını dinlediği, hürmet ettiği, din çevrelerinin yakından tanıdığı birisidir. Ömrü dersamlık, vaizlik, nasihat ve irşat edicilikle geçmiştir. 8-10 bin kişi, cenazesine katılmıştır. Tabutu eller üstünde Musalla kabristanına kadar götürülmüştür. Tabutu bir an bile omuzlar üstüne inmemiştir.⁴¹

1956 yılında vefat eden ve Musalla mezarlığına defnedilen Akşehirli Hoca da Konya'nın çok sevilen din adamlarındandır. Mahmut Sural, "Her Yönüyle Konya" seri yazısında medrese eğitimine nasıl başladığı, daha sonra hangi camilerde görev yaptığı konusunda açıklayıcı bilgiler vermiş, hayat hikâyesini kısaca özetlemiştir.⁴² Ferit Karaca ise onun hakkında uzun-

32- Yeni Konya, Sayı. 1880, 13 Eylül 1954, s.1

33- Yeni Konya Gazetesi, Sayı: 2240, 10 Eylül 1955, s.2

34- Yeni Konya Gazetesi, Sayı: 2240, 10 Eylül 1955, s.2

35- "Bülbül Hoca'nın Ağıdı", Yeni Konya, Sayı. 1885, 18 Eylül 1954, s.2

36- Yeni Konya, Sayı. 2981, 11 Ekim 1957, s.2

37- Yeni Konya, Sayı. 2983, 13 Ekim 1957, s.2

38- Ulunay, "Dede'miz de Göçtü", Yeni Konya, Sayı. 2984, 14 Ekim 1957,

s.2

39- Necati Elgin, "Mevlevi Dergâhının En Sadık Dervişlerinden Hücre Nişin Mehmet Dede", Yeni Konya, Sayı.2985, 15 Ekim 1957, Salı, Resim, s.1-2,

40- Yeni Meram, Sayı. 2572, 24 Ekim 1957, s.2

41- "Akşehirli Hoca Dün Vefat Etti", Yeni Konya, Sayı. 2422, 6 Mart 1956, s.1-2

ca bir şiir yazmıştır. Şiirinde "Toplanırdık hep bakardık yüzüne/ Kulak verir idik şirin sözüne/ Tevhid dolar idi cemaatin özüne" demiş, kendisinden önce vefat eden Bülbül Hoca ile münasebetini şöyle anlatmıştır: "Bülbül hoca bülbül ise, Akşehirli gül idi/ Bülbül hoca, Akşehirli'ye âşıkım sana der idi/ İki de ehl-i iman sahibi pîr idi". Şiirde cenazesine on beş bin kişinin katıldığı bildirilmiştir⁴³

Din bilginlerinden Abdullah Ulubay, Konya'da çok sevilen ve takdir edilen bir müftüdür. 21 Ocak 1959 Çarşamba günü vefat etmiştir. Cenazesi, Anıt karşısındaki evinden alınmış, büyük bir cemaatin katılımıyla, ikindiye müteakip namazı Kapı Camii'nde kılındıktan sonra Üçler'deki aile kabristanına defnedilmiştir. Merhum Abdullah Ulubay hakkında şu açıklamalar dikkatlerden kaçmamıştır: "Merhum, temiz ahlâklı, uyanık, yeniliği sever, münevver bir din âlimiydi."⁴⁴ Bulgur tekke Hatibi M. İlhan, Müftü Abdullah Ulubay'a yönelik duygularını "Müftü A. Ulubay İçin Mersiye" adıyla şiirleştirmiştir: "Mazine baktım, gördüm seni ey derya, ey Konya/ Ne ettin bunca deryayı sorarım sana ey Konya./ Korkarım kaybettin ilim deryası Abdullah'ı-- Sene 1959 21 Ocak'tı, kükredi ecel seli/ Aldı götürdü sel yükünü, yük de seli/ Mevlâ etti komşu, Mevlâna'yı Abdullah'ı--Fani dünya bilirim vefasızsın ta ezelden/ Ama vaki oldu emir, "Hâlık-ı lem-Yezel"den/ Ey kara toprak, ne çabuk koynuna aldın Abdullah'ı-- Mâhir idi 18 fende, göstermezdi siması/ Her fennin avlusunda cevelân ederdi zekâsı/ Ey felek ne ettin Konya Müftüsü Abdullah'ı.--Ne sorarsan düşünmeden verirdi cevap/ Asla yapmazdı hata hep olurdu sevap/ Ey felek ne ettin Konya Müftüsü Abdullah'ı."⁴⁵

Değerli din adamı Hacı Veyiszade'nin vefat haberini, 6 Şubat 1960 tarihli Yeni Meram gazetesi "Konya'mızın, Türkiye'mizin ve İslâm âleminin en büyük din adamlarından, edebin, ahlâkın ve İslam faziletinin mümtaz örneklerinden ve velilerinden, muhterem Hacı Veyiszade Hacı Mustafa Efendi Hoca'mızı kaybetmiş bulunuyoruz. Mübarek cenazesi, bugün öğle namazını müteakip Kapu Camii'nden kaldırılacaktır" şeklinde duyurur. Yeni Meram'ın ertesi günkü sayısında (7 Şubat 1960) ise cenaze töreni hakkında bilgiler verilir. Konyalı hemşerileri hocaya sağlığında gösterdikleri derin saygı ve sevgi, bu son yolculuğunda da tekrarlanır. Öğle namazından çok evvel birçok camiler, hatim ve dualarda bulunmak isteyen muazzam bir kalabalıkla dolup taşar. Kapu Camii'nde duanın ardından Vaiz H. Tahir Büyükkörükçü, merhum hakkında veciz bir konuşma yapar. Öğleye doğru hemen bütün dükkânlar kapanmış, insanlar cenaze namazında bulunmak için koşmuş,

Kapu Camii'nin musalla yeri, kunduracılar sokakları, marangozlar içi ve civar sokak araları tamamen halk ile dolmuştur. Cenaze namazı, Ankara'dan gelen Diyanet İşleri Reisi Eyyup Sabri Efendi tarafından kıldırıldıktan sonra merhumun na'sı hemşerilerinin elleri üzerinde ve tam iki saatte –normal on dakikalık bir mesafede olan- Üçler mezarlığında ki kabrinin başına getirilmiştir. Bu sebeple, trafik saatlerce aksamış; genç-ihtiyar, münevver-cahil, kadın-erkek herkes, cenazeyi gözyaşları içinde takip etmekten kendilerini alamamışlardır. Cenazede sıkışanlar, baygınlık geçirenler olmuştur. Bu hazin merasim ancak saat 16'da sona ermiştir. O sıralarda İstanbul'da bulunan Cemal Oğuz Öcal, yazdığı "Ardından" başlıklı şiirini, "Merhum Hacı Veyiszade Mustafa Kurucu Hoca'mızın mübarek ruhuna" diyerek ithaf etmiştir: Sanmayın bir şenlik, âlem var bugün Âşıklar yurdunda mâtem var bugün Ezel şerbetini içmiş "Hoca"mız Yüzlerde bir keder, elem var bugün! Battı Konya'mızın sönmez güneşi Kubbe-i Hadrâ'da zulem var bugün! Felekler âh eder, âsuman ağlar Ellerde bir siyah âlem var bugün! Sallanıyor arkasından mendiller "Büyük Mevlâna"ya selam var bugün! Hayır işlerine koşardı her ân Dillerde hayırlı kelâm var bugün! Hicran ateşiyle yanıyor Öcal Elinde bir kırık kalem var bugün!⁴⁶

İstanbul-Eyüp:6.2.1960
Bir gün sonraki Yeni Meram'da yani 18 Şubat 1960 tarihli nüshanın üçüncü sayfasında "Hacı Veyiszade'ye Ağıt" başlıklı şiirle karşılaşıyoruz. Şiirin başında şöyle bir takdim vardır: "Asılar boyunca halk edebiyatında geniş bir yer alan "Halk Şairleri" maalesef tarihe mal olmak üzeredir. Bu hakikate rağmen tamamen tükenmiş de değildir. İşte bu tip şairlerden birisi olan Şükrü Dünder aşağıdaki ağıtı yazarak gazetemize göndermiştir. Kendisini bu vesile ile tanıdığımız bu halk şairinin hal tercümesi ile bazı değişlerini, ileride, okuyucularımıza sunacağız"

Şair alfabedeki her harfle bir dörtlük yazmıştır. Örneğin (A) harfine özgü dörtlük şöyle düzenlenmiştir: "Allah'ın emridir bu işler ancak/Azime, azize çekti bir sancak/ Âlem-i ervaha dünya oyuncak/ Acıyıp Hoca'ya Konya ağıladı" (Z) harfinden sonra tekrar "A" harfine dönmüş ve şiiri şöyle bitirmiştir: "Alfaben tamadır hatıra olsun/ Allah'ın rahmeti Hoca'ya olsun/ Arkada kalanın başı sağ olsun/ Artık Şükrü Dünder sonu bağladı."⁴⁷

Ardı var

42- Mahmut Sural, "Her Yönüyle Konya", Yeni Konya, Sayı. 10251, 23 Ekim 1975, s.3

43- "Akşehirli Hoca'ya" Yeni Konya, Sayı:2467, 22 Nisan 1956, s.2

44- "Müftü Abdullah Ulubay, Hakkın Rahmetine Kavuştu", Yeni Konya, Sayı.4014, 22 Ocak 1959, s.1

45- Yeni Konya, Sayı:4015, 23 Ocak 1959, s.2

46- Cemal Oğuz Öcal, "Ardından", Yeni Meram, Sayı: 3394, 17 Şubat 1960, s.2

47- Şükrü Dünder, "Hacı Veyiszade'ye Ağıt", Yeni Meram, Sayı.3395, 18 Şubat 1960,

CİNS-İ LATİF ÖYKÜLERİ

FATMA
TUTAK

Bir kadının ilk ve en büyük hasmı annesidir.

Hele Anadolu'da doğmuşsa; hele de yedi göbek atasını emzirmişse bu topraklar, kurtuluşu yoktur. Kısıtlandıkça cidarları daralmış bey-nini kullanmayı, aklınca davranmayı şiddetle reddeder, dahası zamanla bunu en büyük er-dem saymaya başlar. Buna zorlanmıştır; aklını boğmayı öğretirler ona güzellikle olmazsa zor-la. Beyin bedavadır zira; onlanın ona da ferah feza yeter. Gelenek diye töre diye din(!) diye her evin kendi kanunları içinde sindirilmiş o. Baş-ını kaldırmaya yeltenirse itinayla ezerler. İçinde aşka, şevke, renge, güzelliklere, sanata dair ne varsa iskarpinlerinin topuğuyla asfalta yapıştırırlar çiklet gibi. Yaşama sevinci, cıvı cıvı duygula-nımlar sakıncalıdır. Aynanın karşısında fazladan zaman harcasa işe yaramazlığını yüzüne vurur, hatırlatırlar yerini. Korkarlar birilerinin onu gü-zel bulmasından. En çok da kendini beğenme-sinden, benlik kazanmasından, var olmasından/ olmaya çalışmasından ölesiye korkarlar. Her yaptığı suçtur göze batar; daima silik bir silüet olarak kalması beklenir.

Erkekliğe özenir kadınlığından tiksindir Anado-lu'nun kadınları. Kendine ait yaradılıştan ge-tirdiği tüm özelliklerinden hep aşağılamayla bahsedilmiştir çünkü. Bunun yanında erkeklik yüceltilir. Gariptir; kendini baskılayan erkek gü-ruhunu, oğlunu yüceltmekle yine Anadolu kad-ını besler büyütür semirtir. Handiye yangınına odun taşır bilmeden. Gençken hor görüldükçe yaşlılığında umudunu bağladığı oğulcuğu ta-rafından iade-i itibar edileceğine inandırmıştır kendini. Ezilen her kadın kendinden küçük ka-dınları ezmeye bilenir bilinçsizce. Böylelikle çark durmadan döner ve ezilenlerden ezenler safına yeni transferler üretir.

Bunun yanında kız annelerinde bu tepki genel-likle bambaşka nüanslarla ortaya çıkar. Zaman içinde kendinden (hislerinden hayallerinden) vazgeçen kadın, kızında görmeye başladığı kendi gençliği ve içinde kalan ukdeleri ona da yaşatmayacaklarını düşünerek herkesten evvel kendisi önlemeye davranır. Ancak çoğu zaman bunu yapış şeklinin kızında kendininkine benzer travmalar ortaya çıkaracağını ayırdına vara-maz. Bu da onu asla olmak istemediği annesini

aynalamaya sürükler. Bastırır, kısıtlar, en ufak hatasında kıyasıya eleştirir; fazladan işe güce sürer, yaşından beklenmeyecek maharet ser-gilemesini bekler. Gösteremediğinde becerik-sizlikle suçlar. Bu durum kızcağzın daha fazla hata yapmasına yol açar. Hata yaptıkça suçla-nır suçlandıkça kendine olan sevgisini saygısını kaybeder. Yeni yeni inşa etmeye başladığı kişili-ği, karakteri sekteye uğrar. Nihayet o, kendi gö-zünde de yeteneksiz, işe yaramaz bir zavallıdır. Bilinçsizce yaptığı bu kabulde yaşadığı müddetçe hatta hayatta olmasa bile annesinin gözüne gi-rebilmek için nafil çabalar durur. Vicdan diye isimlendirdiği iç sesi aslında içselleştirdiği an-nesidir. Onun onayını almadan karar veremez, hareket edemez olur.

Makbule Hanım, işten dönen kocasını kolundan tuttu ve daha adamcağzın 'ne oluyorsun yahu ne var?' demesine fırsat vermeden yatak odası-na götürüp kapıyı sıkı sıkı kapattı. Adam ağzını açacak oldu fakat kadın ondan önce davranıp lafı ağzına tıktı. "Dinle ayol sana ne anlataca-ğım. Bugün bizim kıza görücüler geldi." Adam şaşkın; "E, ne olmuş genç kız gelecekler elbet. Ben de önemli bir şey var sandım." Kadın du-daklarını sıkıp gözlerini belerterek: "Bundan önemli şey mi var, ilahi bey. Dinle beni şimdi, adamlar zengin, kaynana desen ağzı var dili yok bir hatuncuk. Alt kattaki Ayfer, aman abla ka-çırma böyle piyango herkese vurmaz, diyor. O, yedi göbek geçmişlerini tanıyor. Babası eşraftan hatırlı bir adammış. Oğlan desen pırlanta. Hem de tek çocuk, babadan zengin; kızımız yokluk nedir bilmeden yaşar vallahi." Adam tövbe Es-tağfirullah çekerek kadını kenara itti ve kapıyı açarken: "Ne bu acele, yangından mal mı kaç-ırıyoruz? Gelsinler bir tanışalım hele, sonrasına bakarız." diye çıkıştı. Kadın: "Bu iş sana kalırsa bu kız evde kalır vallahi. Bakarmış hıh! Bir kıyı ilk isteyene vereceksin yoksa maazallah kısmeti bir kapandı mı!"

Şenay, annesinin son sözlerini mutfaktan duy-muş ve çok şaşırmıştı. Demek annesi evde kal-masından korkuyordu. Daha on yedi yaşındaydı.

İlk isteyene vermek. Vermek... Neydi o, eşya mıydı yoksa alınıp satılabilen bir mal mı?

Bir akşam ailecek tanışmaya geldiler. Şenay, kahveleri dağıtırken delikanlıya şöyle bir baktı. Beğendi mi beğenmedi mi anlayamadı; hem zaten bu o kadar da önemli değildi. Zira daha o akşam takılar konusunda pazarlık yapılmış nişan günü kararlaştırılmıştı. Gece misafirler gidince babası usulen Şenay'a çocuğu beğenip beğenmediğini sordu. Şenay bu komik soru karşısında sessiz kaldı. Aile bu sessizliği evet olarak yorumladı.

Kendi hayatında figüran olduğunu böylece anladı Şenay. Üstelik tüm bu olanlar onun isteğiymiş gibi bir hava verilerek gerçekleştiriliyordu. "Evet demekle ne iyi ettin benim akıllı kızım" diyordu annesi. "Ömrünü bizim gibi taksit ödemekle geçirmeyecek yokluk nedir bilmeyeceksin." Komşularla akrabalarla bir araya geldikçe annesi anlatıyordu: Nasıl da fedakârlık edilmiş, masrafa girilmişti. Oğlan tarafı da doğrusu kesenin ağzını açmıştı neme lazım! Kendisi desen biricik kızının çeyizi için nice el emeği göz nuru dökmüş işlemler, oyalılar, danteller yapmıştı yıllarca. Hepsisi evladının mutluluğu içindi. Ah, ana yüreği daha azına razı gelebilir miydi?

Halbuki çok değil daha iki hafta evvel dikey kursundaki akranlarıyla bu konu hakkında konuşmuşlardı. Arkadaşlarından biri babasının onu doğar doğmaz amcasının oğluyla nişanladığını ve yaza düğün yapılacağını söylemişti. Kızın başka bir sevdiği vardı fakat bunu ailesine açıklamayacağı için çaresiz evlenecekti. Bir başkası rızası alınmadan babasının arkadaşının oğluyla evlendirileceği için çok üzgündü. O ise anne babasının böyle bir

şey yapmayacaklarından emindi. Olur muydu hiç öyle şey, hangi devirde yaşıyorlardı?

Takılar, eşyalar, ev düzmeler derken dillere destan bir düğün yapıldı. Gençler muradına erdi(!) Anne baba olarak onların vazifesi de bu değil miydi? Kendileri bunun dörtte birini bile görmemişti. Ne eşya ne çeşit çeşit kıyafet. Her şeye sıfırdan başlamışlardı. Şimdiki gençler doğrusu çok şanslıydı.

Makbule Hanım altın gününde yine döktürmüş çeşit çeşit ikramlıklarla komşularından tam not almıştı. Ev desen her zamanki gibi pırl pırlı. Birkaç aylık torununu kucağında pıspışlarken ağzı kulaklarında anlatıyordu: "Şenay'ım sağ olsun dünden geldi. İkramlıkları hazırlamama yardım etti. Her hafta gelir. Kocasını otomobille bırakır, ömürlü olsun; çocuk umduğumdan bile daha iyi. Kızımın bir dediğini iki etmez. Ama kızım da pırlanta. Kayınvalidesinin, kocasının sözünden çıkmaz. Temizlik, yemek tek başına hepsinin üstesinden gelir. Bu arada beni de ihmal etmez. Elime süpürge aldırılmaz ne diyeyim Allah razı olsun."

Komşu kadınlar durmadan girip çıkan, anı gibi çalışan Şenay'ı hayranlıkla süzüyorlardı. Mutfağa gittiği sırada Ayfer; "Şenay'a evlilik yaradı vallahi. Hareketlerine bir ağırlık geldi.

Sakin, oturaklı bir kadın oldu, sen ne dersin Makbule abla? "E, çocuklu kadın oldu Ayfer. Gerçi önceden de sessizdi benim kızım; süse şatafata düşkünlüğü yoktu. Eşyaları, kıyafetleri alınırken ağzını açıp tek kelime etmedi. Takılara hele hiç bakmadı. Ne aldılarsa razı oldu. Hani derler ya kısmet olunca ağzı dili bağlanır diye vallahi doğru!"

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

GERÇEK MÜMİN

*Gerçek mümin ifrat ve tefritten uzak durur,
"Hayru'l-umûr evsatuhâ"* hadisinden hisse derer.*

**(İşlerin en hayırlısı, orta olanıdır.)*

4 Nisan 2025

(Ahmet Sevgi)

ZİHNİ YÖNETME EĞİTİMİ

Günümüzde eğitimin amacı bireyle-
re gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar
kazandırarak toplum hayatına ha-
zırlamaktır. Bu süreçte zihin yönetimi çok
önemli olmaktadır. Zihin yönetimi, bireyin
kendi zihnini etkili ve doğru yönetmesi
demektir. Bunun için zihnini iyi tanınması,
nasıl öğrendiği ve düşündüğünü bilmesi,
zihinsel becerilerini geliştirmesi ve günlük
hayatta etkili kullanması gerekmektedir.
Başarılı bir zihin yönetimi için dikkat, öğ-
renme, anlama, düşünme ve hayal etme
becerileri zorunlu olmaktadır. Bireyin zih-
nini geliştirerek hayat boyu öğrenmesi, iş
ve görevlerini iyi yönetmesi, içinde yaşadığı
topluma ve teknolojik gelişmelere uyum
sağlaması, başarılı olması ve geleceğine
yön vermesi amaçlanmaktadır.

Zihin yönetimi doğuştan gelen bir özellik
değildir. Kendiliğinden gelişmez. Nitelikli
bir zihin eğitimi zorunludur. Bazı insanlar
zihin yönetimine önem vermez. İşlerini
rastgele, amaçsız, basit ve dağınık bir şe-
kilde yürütür. Bazı insanlar da kendi aklını
kullanmaya cesaret edemez, başkalarının
düşünceleriyle hareket eder. Bazıları kendi
bakış açısına göre ve işine geldiği gibi dav-
ranır. Bazıları da incelemeyen, sorgulama-
dan, yalan yanlış bilgilerle hareket eder.
Bilinçsizce yapılan bu uygulamalar bireyi
tehlikeye atmakta, iş ve günlük hayatını,
görevini ve çalışmalarını olumsuz etkile-
mektedir. Giderek para, zaman ve enerji
kaybına neden olmaktadır. Oysa mantıklı,
etkili ve doğru zihin yönetimi kişinin ba-
şarıya ulaşmasını sağlamaktadır. Bu ne-
denle gelişmiş ülkelerin çoğunda küçük
yaşlardan itibaren zihin yönetimi eğiti-
mi verilmekte, bu becerinin geliştirilerek
ömür boyu kullanılmasına çalışılmaktadır.
Zihin Yönetimi Nedir?

Zihin, insan beyninin düşünme, akıl yürüt-
me, algılama, hayal etme, öğrenme, dav-
ranış, duygu gibi işlemleri kapsayan etkin-
liklerin toplamıdır. İnsan beyninin bilinçli
işlem ve süreçlerin tümünü içermektedir.

PROF. DR.
FİRDEVS
GÜNEŞ

Zihin yönetimi ise
kişinin kendi zihnini tanınması, onu gelişt-
tirerek etkili kullanmasını amaçlayan bir
yaklaşımdır. Kurucusu Fransız eğitmeni
Antoine de la Garanderie'dir. Bu yaklaşı-
mın temel felsefesi, "Öğrenmek ve başarılı
olmak için zihni iyi yönetmek gerekir" an-
layışına dayanmaktadır. Zekânın eğitilebi-
leceği ilkesine dayanan bu anlayışla zihni
yönetme eğitimi verilmektedir. Öğrenciye
"kendi zihnini yönetme anahtarı" sunul-
makta, bu anahtarı kullanarak başarıya
ulaşması amaçlanmaktadır. Bu beceriyi
giderek geliştirmesi, yetişkin olduğunda iş
ve günlük hayatında etkili kullanması bek-
lenmektedir.

Zihin yönetiminin ana amacı, öğrencinin
kendi zihnini iyi tanınmasını sağlamaktır.
Ardından dikkat, öğrenme, anlama, dü-
şünme, hayal etme gibi çeşitli zihinsel
becerileri geliştirmektir. Bu amaçla üç
aşamalı çalışma yapılmaktadır. Birincisi
zihni tanıma, ikincisi zihinsel becerileri
geliştirme, üçüncüsü ise zihinsel bağımsızlık
kazanmadır. Birinci aşamada öğren-
cilerin öğrenirken zihinde hangi işlemleri
yaptıkları, nasıl öğrendikleri, anladıkları
ve düşündükleri üzerinde durulmaktadır.
Bu süreçte uyguladıkları zihinsel işlem
ve alışkanlıkları geliştirmeleri için çeşit-
li yöntem ve teknikler gösterilmektedir.
Bunlarla başarısız oldukları yönleri geliştiri-
rerek başarıya giden yolu bulmaları bek-
lenmektedir. İkinci aşamada dikkat, anla-
ma, düşünme, öğrenme, hayal etme gibi
zihni yönetme becerileri geliştirilmektedir.
Üçüncü aşamada ise zihinsel bağımsızlığa
ulaşma amaçlanmaktadır. Öğrencilere
kendine güven ve saygı kazandırılmakta,
girişimcilik ve farklı düşüncelere açık olma
öğretilmektedir. Böylece şimdiki ve gele-
cekteki zihin yönetimi için sağlam bir tem-
el atılmaktadır.

Zihin yönetimi, çocuk, genç, yetişkin, öğrenci, veli, öğretmen gibi herkese yöneliktir. Özellikle öğrencileri, gençleri, öğretmenleri, eğitimcileri, çocuklarının eğitimine destek olmak isteyen velileri ilgilendirmektedir. Okuldaki sorunları çözme, mesleki yaşamı iyileştirme, bir yarışmayı geçme, karmaşık yaşama uyum sağlama, iş değiştirme gibi süreçlerde etkili olmaktadır. Günlük hayatın ve mesleki yaşamın tüm yönlerinde yarar sağlamak-tadır. Örneğin iş yerinde gerekli becerileri geliştirmek, bir ekip içindeki farklı düşünme biçimlerini anlamak, karar almak, işe odaklanmak, verimliliği artırmak gibi. Kısaca zihin yönetimi dünyayı iyi anlamak, onun içinde hareket etmek ve kendi zihnini doğru yönetmek için gerekli olan bütün düşünme biçimlerini kapsamaktadır. Araştırmalar herkesin zihninden yararlanma biçiminin farklı olduğunu göstermektedir. De La Garanderie'ye göre öğrenmenin ve akıllı olmanın tek yolu yoktur. Her insanın kendine özgü öğrenme ve bilgiye ulaşma yöntemleri vardır. Önemli olan bunları geliştirmek ve zihni etkili kullanmaktır.

Zihni Yönetme Eğitimi

Zihin yönetimi, 'kişinin kendi aklını kullanmaya cesaret etmesiyle' başlamaktadır. Bunun için amaç belirlemesi, sorumluluk alması, kendine güvenmesi, zihnini geliştirmesi ve değişime inanması gerekmektedir. Bazı insanlar sorumluluktan kaçmakta, kendi durumunu iyileştirmek için çabalamak yerine çeşitli bahaneler üretmekte-

dir. Örneğin "Artık geç kaldım, yaşım ileri, daha uğraşamam, yapamam, benden iyiler var, onları geçemem, zaman geçti, iyi iş bulamam" gibi. Oysa herkes sürekli değişen ve gelişen bir beyine sahiptir. Yeni bilgi ve beceriler öğrenerek, deneyimler kazanarak kendini geliştirebilir. Ayrıca içinde yaşadığımız dünya değişmekte, teknoloji ve koşullar değişmektedir. İnsanların güncel gelişmelere uyum sağlaması zorunlu olmaktadır. Diğer taraftan bazıları için dün başarısız ve kötü geçmiş olabilir, ancak bugünün ve yarının da kötü olacağı anlamına gelmemektedir. Yani gelecek geçmişin benzeri olmak zorunda değildir. Bu anlayışı değiştirmeye zihin yönetimi eğitimi önemli katkılar sağlamaktadır. Eğitim sürecinde üç aşamalı çalışmalar yapılmaktadır.

Zihni Tanıma: Zihin yönetimi eğitiminin ilk ve en zor aşamasını oluşturmaktadır. Bu aşamaya "Öğrenirken beynimizde neler oluyor?" sorusuyla başlanmaktadır. Bilindiği gibi öğrenme sırasında zihinde çok sayıda işlem yapılmaktadır. Öğrencinin bu işlemlerin farkına varması ve kendi zihninin nasıl çalıştığını anlaması gerekmektedir. Bu amaçla içe bakış ya da iç gözlem yapılmaktadır. İçe bakış, öğrencinin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını anlama ve değerlendirme sürecidir. Bu anlayış öğrencinin güçlü ya da zayıf yönlerini fark etmesine, zihnini tanımasına ve kişisel gelişimine yardım etmektedir. Örneğin "Metni kaç kere okursa anlıyor?"

Bilgiyi nasıl hatırlıyor? Kaç kez tekrar yapıyor? Yazarak iyi öğreniyor mu? Problem çözerken hangi hataları yapıyor? Dikkat süresi kısa mı? Sorgulama yapıyor mu? Düşünürken hangi teknikleri uyguluyor? Sorunları nasıl çözüyor?" gibi. Çocuklarda içe bakış ya da zihinsel işlemlerin farkına varma zor bir işlemdir. Bu konuda öğretmen, veli veya yetişkinlerin çeşitli sorularla çocuklara yardım etmesi gerekmektedir. Becerileri Geliştirme: Zihin yönetimi eğitiminde dikkat, anlama, öğrenme, düşünme ve hayal etme becerilerine odaklanılmaktadır. Bu beş beceriye "zihni yönetme becerileri" denilmektedir. Bunlar birleşerek öğrencinin zihnini yönetmesini kolaylaştırmaktadır. Bu becerilerin geliştirilmesi öğrencinin kendi zihnini izleme, tanıma, düzeltme ve geliştirme çalışmalarına dayanmaktadır. Yani zihni tanıma çalışmaları üzerine kurulmaktadır. Bunlar;

*Dikkat: Öğrenme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Önemli bir bilgileri seçmek, zihne aktarmak ve işlemek için dikkat gereklidir. Dikkat edilmeyen bilgi zihinden atılmakta ve öğrenme olmamaktadır. Bu işlemler odaklanmayı sağlamaktadır.

*Öğrenme: Bir bilginin zihne kaydedilmesi için yapılan dönüştürme işlemidir. Bu süreçte dışarıdan alınan bilgi incelenmekte, işlenmekte, sıralanmakta, sınıflanmakta ve aralarında bağ kurarak zihne yerleştirilmektedir.

*Anlama: Ön bilgilerle yeni bilgileri birleştirerek anlam üretme sürecidir. Bir cüm-

lenin kelimelerini birleştirerek cümleyi anlama, önemli bilgileri seçme, cümleler arasında bağ kurma ve onları birleştirerek metnin anlamına ulaşma işlemidir.

*Düşünme: Bireyin içinde bulunduğu durumu anlamak için amaçlı ve düzenli yürüttüğü zihinsel işlem ve süreçlerdir. Bir konu üzerinde akıl yürütme, zihni yorma, muhakeme etme işlemidir. Düşünme sırasında bilgiler analiz, sentez, karşılaştırma, genelleme, soyutlama gibi yollarla işlenmektedir.

*Hayal etme: Bir bilgiyi zihinde canlandırma, göz önüne getirme, düşünme, farklı bağlar kurma işlemidir. Hayal etme beyni aktif çalıştırmaktadır. Hayaller öğrencilerin yaratıcılığını, düşünme biçimlerini ve ufuklarını geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Zihinsel tasarımlar yapma ve modeller oluşturmaya ortam hazırlamaktadır.

Görüldüğü gibi ikinci aşamada öğrencilere beş alanda beceriler kazandırılmaktadır. Zihin yönetimi sadece bu becerilerle sınırlı değildir. Zihni verimli kullanmak için sorgulama, ilişkilendirme, analiz-sentez, değerlendirme gibi beceriler de öğretilmektedir. Öğrencilerin zihni etkili kullanma yollarını keşfetmeleri için yöntem ve teknikler de gösterilmektedir. Öğrendikleri bilgilerle zayıf yönlerini geliştirmek, güçlük yaşadıkları konuları iyi anlamak, uygulama yapmak ve zihinsel alışkanlık oluşturmak için çeşitli etkinlikler verilmektedir.

Zihinsel Bağımsızlık: Bu aşamada zihin-

sel bağımsızlığı geliştirme ve sürdürmeye ağırlık verilmektedir. Zihinsel bağımsızlık başkasının yönlendirmesi olmadan öğrencinin kendi öğrenmesini ve çalışmalarını yürütmesi, güçlüklerini görmesi, bu güçlüklerle kendine uygun çözümler üretmesidir. Zihinsel bağımsızlık öğrencileri yalnız bırakmak demek değildir. Onları sorun çözme, durumlarını görme, seçim yapma, deneme ve girişimciliğe yönlendirmek demektir. İlk ve ortaokul düzeyinde öğrenme amacını belirleme, yöntemini seçme, bir işi bağımsız yapma, arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurma, yaratıcılık gibi becerileri geliştirmektedir.

Yararları: Okulda zihin yönetimi eğitimi öğrenci ve öğretmenlere çeşitli yararlar sağlamaktadır. Öğrencilere kendi zihinsel işlevlerini iyi tanıma, kendi özel yöntemlerini geliştirme ve kendi başarılarının aktörü olma gibi yararlar sağlamaktadır. Öğrencilerin zihinsel özelliklerine ışık tutmakta, dikkatli olmayı, öğrenmeyi, düşünmeyi, anlamayı ve hayal etmeyi öğretmektedir. Ayrıca öğrencilere çeşitli öğrenme yöntem ve teknikleri kazandırmakta, bilgi ve becerilerini zenginleştirmekte ve başarılarını artırmaktadır. Kısaca öğrencinin zihinsel

gücü ile zihinsel özelliklerinin farkına varmasını sağlamakta, çalışma yöntemlerini geliştirme, bağımsız karar verme, kendine ve başkasına yardım etme yollarını sunmaktadır. Öğretmenlere ise öğrenme güçlüklerini analiz etme ve anlama, öğrencilere etkili zihinsel yöntem ve teknikler seçmeleri için yardım etme, öğrencilerin zor bilgi ve becerileri öğrenmelerine eşlik etme, eğitsel iletişimi ve hoşgörüyü güçlendirme gibi yararlar sağlamaktadır. Zihin yönetimi eğitimi Fransa, Belçika İtalya, Romanya gibi ülkelerde bütün öğretmenlere verilmektedir. Sonuç olarak zihin yönetimi eğitimi öğrenciye 'kendi zihnini yönetme' anahtarını sunmakta ve başarılı olmasını amaçlamaktadır. Öğrenirken uyguladığı zihinsel işlem ve becerileri geliştirmesi için çeşitli yöntemler göstermektedir. Bu yöntemlerle zihin becerilerini geliştirmesi, başarısını ve yaratıcılığını artırması, zihinsel bağımsızlığını kazanması, kendine güvenmesi ve geleceğine yön vermesi beklenmektedir.

Kaynak: Güneş, F. (2012). *Okuma ve Zihni Yönetme*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (18), s. 1-15.

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

جان کشاید سوی بالا بالها در زده تن در زمین چنکالها

*Can, yücelere kanatlar açmada, ten,
turnaklarıyla yere sarılmada.*

(Hz. Mevlânâ)

CAN VE TEN

*Can kuşu kanatlanmak isterken yücelerin yücesine,
Ten kafesi direnir; katarak gündüzünü gecesine.*

4 Nisan 2025

(Ahmet Sevgi)

